

ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Основні проблеми існування, відтворення та попередження корупції досліджуються науковцями, у тому числі й вітчизняними, досить давно. Але й досі поняття політичної корупції є дискусійним – дослідники сперечаються щодо предмету, характерних рис та критеріїв цього явища, хоча воно досить широко вживається як в наукових працях, так і в сучасному політичному дискурсі. Розглядаючи пропозицію відносити до політичної корупції всі корупційні діяння, що мають політичне підґрунтя, дослідники вирізняють серед них сфери суспільних відносин, які є найбільш уразливими щодо корупції й водночас найтісніше пов'язані з політичною діяльністю, – діяльність політичних партій, виборчий процес, законодавчий процес, приватизація, бюджетний процес.

23 вересня 2008 року Міжнародна антикорупційна організація “Transparency International” оприлюднила свій щорічний рейтинг – оцінки поширення корупції у світі (Індекс сприйняття корупції). Згідно з рейтингом, щогорічний індекс України становив 2,5 (за шкалою від 0 до 10, де 0 означає найвищий рівень сприйняття корупції, а 10 – найменший; водночас індекс, нижчий межі 3,0, є показником “галопаючої” корупції). Про це 23 вересня повідомили у Національній Контактній Групі Transparency International в Україні ГО “Антикорупційний комітет” [1].

Ще минулого року український показник був вищим і становив 2,7, а у 2006 році – 2,8. Наразі Україна займає 134-ту позицію в рейтингу зі 180-ти разом із такими країнами, як Нікарагуа, Пакистан, а також Коморськими островами, які також мають індекс 2,5 (пор.: ще минулого року Україна займала 118 місце). Це ставить Україну в один ряд із країнами, які вважаються у Європі найбільш корумпованими, при цьому країна розцінюється як така, де методи боротьби з корупцією є неефективними, а масштаби корупції зростають. Такий низький індекс сприйняття корупції в Україні говорить про негативний імідж інституційної системи України та низьку інвестиційну привабливість її за кордоном. Політична корупція та корупція в державних органах, зневіра народу у сподіваннях на фінансову доброчесність політиків, непрозорий бюджетний менеджмент, цілковита корумпованість системи державних закупівель та хабарництво у податковій інспекції вважаються проблемами, що знаходяться в критичному стані. Надзвичайно серйозними є такі проблеми, як неефективність, затягнутість, непрозорість бюрократичних процедур, непідзвітність та корумпованість кадрів

державної служби, непрозорість прийняття рішень у державних управлінських структурах, вразливість державної служби до політичних тисків.

Кричущими є проблеми у судовій сфері: звичними явищами вважаються несправедливість суду, залежність його від впливу політиків та підприємців, відсутність гарантій виконання судових рішень. Потерпають від корупції підприємства, що змушені витратити на неналежні додаткові виплати (хабарі) посадовим особам значний відсоток річного прибутку. Чинниками, що спричиняють низький показник Індексу сприйняття корупції України, стали також: високий рівень організованої злочинності, шахрайство та відмивання грошей, політична корупція, корупція у фінансуванні виборчих кампаній, слабкість гарантій права приватної власності, корупція у законодавчій владі та недовіра до антикорупційної політики держави.

У звіті “Транспаренсі Інтернешел” відзначено, що Україна має низький показник у рейтингу боротьби з корупцією, і ситуація в цій державі погіршується. Подібна ситуація з корупцією, як стверджує цей звіт, і в Росії та низці інших пострадянських країн.

Серед причин погіршення ситуації з корупцією в Україні представниця “Транспаренсі Інтернешел” Робін Годесс називає розрив між обіцянками уряду боротися з корупцією і реальними заходами проти цього зла. В таких країнах, як Україна, на думку Годесс, багато чого залежить від взаємодії громадськості, бізнесу і влади. Якщо немає довіри громадян до судової системи, до керівництва країни, то важко вести мову про успіхи у боротьбі з корупцією [2].

Просування на шляху подолання цього суспільного зла може бути, на думку представниці “Транспаренсі Інтернешел”, лише за системного підходу до боротьби з корупцією в державі, рівності всіх громадян перед законом, і не лише пересічних, але й так званих “важливих персон”.

Суттєвих успіхів у боротьбі з корупцією в Україні, за висновками “Транспаренсі Інтернешел”, не відбувається, а, скоріше, навпаки – спостерігається “сповзання до гіршої ситуації”.

Найстрашніша корупція – політична, яка руйнує суспільство і державу.

Сьогодні в Україні терміни “політична корупція” і “державна зрада” присутні в низці офіційних політичних заяв різних партій і блоків. Наприклад, секретар РНБО Раїса Богатирьова заявила: “...ми можемо вести мову про те, що внутрішня політична криза в Україні поставила свій діагноз – дистрофія політичної системи”. На думку Богатирьової, “політична корупція” є однією з головних загроз суверенітетові України.

Самі депутати Верховної Ради України оперують цифрами щодо корупційної вартості місця у списку тієї чи іншої політичної сили – від 2 до 10 мільйонів доларів, вартості просування того чи іншого законопроекту – 200-300 тисяч доларів і т. ін. Пропозиції ж щодо внесення до закону про боротьбу з корупцією поняття “політична корупція” досі залишаються пропозиціями [3].

Самі депутати Верховної Ради кажуть про існування злочинного кола “влада – гроші – влада”, але про подолання цього зла в Україні сьогодні не йдеться.

Тому у цьогорічному звіті “Транспаренсі Інтернешнел” нагадано про важливість системних заходів у боротьбі з корупцією, подолання негативів владної системи тієї чи іншої країни, налагодження справедливого судочинства і створення широкого громадського несприйняття корупції і різних видів хабарництва, які руйнують суспільство зсередини.

Проблеми ефективної протидії політичній корупції обговорювалися зарубіжними фахівцями ще на початку ХХ ст. у зв’язку із випадками продажності виборних посадових осіб в органах державної влади у США. Однак політична корупція, як самостійний вид корупційних правопорушень та злочинів, а також як самостійне політико-правове й соціальне явище, розглядається нечасто.

У більшості наукових праць, довідковій літературі поняття політичної корупції або зовсім відсутнє, або згадується лише як один із видів злочинності без аналізу її специфіки та особливостей. Якщо корупцію можна визначити як поведінку, що виходить за межі формальних обов’язків публічної ролі під впливом приватних матеріальних або статусних цілей, то політична корупція є діянням, скоєним із наміром надати певну перевагу, несумісну з офіційними обов’язками посадової особи, яка незаконно й неправомірно використовує свій статус для отримання переваги для себе або іншої особи в цілях, що порушують права інших осіб. Для політичної корупції характерне прагнення її суб’єктів до нарощування свого владного потенціалу, часто без явної матеріальної вигоди.

Можна виділити декілька основних специфічних рис політичної корупції:

- по-перше, політичну корупцію пересічному громадянину не видно взагалі, оскільки вона обертається лише у надто високих політичних колах;
- по-друге, політична корупція, зазвичай, не має чітко вираженого матеріального втілення або грошового еквіваленту, оскільки у корумпованих політичних колах в результаті політичної корупції перерозподіляються не певні матеріальні або грошові цінності, а більш пер-

спективні активи (розподіл бюджету під “свій вплив”, “рейдерські атаки” та доведення до банкрутства державних підприємств), а також протиправне перетягнення осіб із однієї політичної сили в іншу;

- по-третє, на сьогодні політична корупція майже легітимна як в оцінках громадської думки, так і в політичних колах. Практично всі можливо-владці при отриманні ними владного ресурсу використовують “боротьбу з корупцією” виключно для власних інтересів: відсторонення “непотрібних” політиків шляхом їх дискредитації тощо. Справа в тому, що у контексті досить поширеного розуміння політики як “брудної справи”, громадськість сприймає політичну корупцію як невід’ємну складову цього бруду і далеко не завжди ставиться до неї, як до суспільно шкідливого явища. Серед політиків легітимність політичної корупції базується насамперед через її сприйняття як органічної частини політичного менеджменту і політичних технологій. Особливо це стосується так званих керованих демократій, де політики твердо впевнені у необхідності спрямування суспільно-політичних процесів у потрібному їм напрямку, в тому числі й за допомогою діянь, які класифікуються як політична корупція;

- нарешті, з огляду на все вищезазначене, політична корупція має набагато більший прихований та інваріантний характер і далеко не завжди є очевидною для пересічного громадянина [4].

На щастя, незважаючи на приховані прояви політичної корупції та незалежно від її наслідків, її суспільна небезпечність та “корозійність” для основ суспільно-політичного ладу є загально визнаними й ніким не ставиться під сумнів. Небезпечність політичної корупції пов’язана, насамперед, із тим, що вона призводить до принципових ціннісних зсувів у системі “засіб – ціль”. У демократичній державі (навіть за умов так званої часткової демократії) досягнення стратегічних і тактичних політичних цілей у системі державно-правових відносин передбачає застосування певних нормативно визначених засобів. Політична корупція призводить як до застосування не передбачених законом засобів, так і до переслідування корисливих (особистих, групових, кланових) цілей. Більше того, часто осуду піддається не сам факт корисливої мотивації, а спосіб його здійснення (наприклад, пряме втручання у компетенцію того чи іншого суб’єкта політики або брутальний тиск на політичних опонентів). Отримані в результаті політичної корупції дивіденди, якщо й піддаються осуду, то переважно з погляду цінностей демократії та правової держави, а не з позицій кримінального кодексу. Саме в деформації вибору мети та інструментарію корумпованої політичної діяльності полягає її відхилення від норми та суспільно-політична небезпека [5].

Яким же чином виглядає сьогодні українська політична корупція? Як тільки український політикум має розв'язати чергове завдання чи ухвалити важливе рішення, з телеекранів лунають звинувачення опонентів у... підкупі. Зволікається засідання робочої групи – підступні супротивники намагаються виграти час, щоб перекупити своїх чесних візаві [6].

Скільки разів ми з вами чули обіцянку оприлюднити, назвати, ознайомити із записом на плівці, розшифрованими підслуханими розмовами? Але у відповідь на запитання, хто конкретно пропонував не лише окремим депутатам, а й десяткам із них величезні гроші, народні обранці раптом ставали делікатними та порядними. Вони начебто не хочуть підводити приятеля, знайомця, високопосадовця, котрі є лише посередниками у цій справі.

А в мене, наприклад, щоразу постає запитання до цих борців із політичною корупцією: чому викривати опонентів вони щоразу мчать не в правоохоронні органи з офіційною заявою, а в “телевізор”? Адже ми, телеглядачі, принаймні, більше повірили б прихованій камері, яка б зафіксувала мить, коли один народний обранець чи його посередник передає гроші котромусь із тих, хто до них ласий. За нинішніх можливостей влаштувати такий “телесюжет” – просто дрібничка...

Хтось із учасників цих потоків обвинувачень поблажливо зауважив, що звинувачення у політичній корупції є лише одним із інструментів політичної боротьби з опонентами, тож і вірити в це не треба. А в що вони пропонують вірити?

На основі наведеного матеріалу спробуємо надати формулювання поняття “політична корупція”.

Політична корупція – це дії або бездіяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави (в тому числі й місцевого самоврядування) шляхом перевищення своїх владних повноважень по відношенню до інших осіб, у результаті якого відбуваються необґрунтовані для широкого кола зміни в прийнятті рішень, одержанні пільг або інших переваг.

Враховуючи, що в науковій літературі відсутній термін “політична корупція”, у даній статті пропонується тлумачення терміна в попередньому варіанті, який у подальшому буде вдосконалюватися.

Література

1. Політична корупція в Україні – далі нікуди! – дослідження Transparency International. Електронний ресурс: <http://zik.com.ua/ua/news/2008/09/23/150901>.
2. Василь Зілгалов. Боротьба з корупцією – це активізація боротьби з нею всередині суспільства (до щорічного звіту “Транспаренсі Інтернешнел”). Електронний ресурс: <http://www.khpg.org/index.php?id=1222173962>.

3. Олександр Рудик. Політична корупція в умовах сучасної демократії. Електронний ресурс: http://dialogs.org.ua/project_ua_full.php?m_id=7787.
4. Смельянов В.М., Степанюк Д.А. Політична корупція в сучасній Україні. Збірник Політичні, економічні та безпекові переваги Євроатлантичної інтеграції України (на прикладі Миколаївської області).
5. Олександр Рудик. Політична корупція в умовах сучасної демократії. Електронний ресурс: http://dialogs.org.ua/project_ua_full.php?m_id=7787.
6. Валентина Писанська. Політична корупція лише інструмент? Чи все-таки: “Тримай злодія”? Електронний ресурс: <http://www.golos.com.ua/article/1196344910.html>.